

Kamienie milowe w działalności edukacyjnej Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich, czyli skąd приходzimy i dokąd zmierzamy?

Ilona Mrowińska, Paweł Mrowiński

Abstrakt. Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich jest już od 19 lat wiodącym obiektem edukacyjnym Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze. Jego powstanie związane było z powołaniem na terenie Nadleśnictwa Lubsko Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Bory Lubuskie” w 1994 r. Program edukacyjny Ośrodka pod hasłem „Lekcja w lesie o lesie” okazał się atrakcyjną formą nauczania zagadnień przyrodniczych i kształtowania postaw dzieci i młodzieży szkolnej. Jako pracownicy ośrodka od początku braliśmy udział w tworzeniu infrastruktury edukacyjnej i założeń programowych. Uczestniczyliśmy w wielu regionalnych i krajowych wydarzeniach edukacyjnych, w przygotowywaniu i prowadzeniu warsztatów dla liderów edukacji leśnej i nauczycieli-przyrodników oraz opracowywaniu materiałów edukacyjnych i publikacji wydawanych przez Lasy Państwowe. W referacie przedstawiamy rys historyczny Ośrodka w Jeziorach Wysokich, formy edukacji, kamienie milowe w działalności edukacyjnej Ośrodka oraz nasze zamierzenia na przyszłość.

Słowa kluczowe: edukacja leśna, ośrodek edukacji, edukatorzy leśni, Lasy Państwowe

Abstract. Milestones in the educational activities of the Centre for Nature and Forest Education in Jeziora Wysokie - where we came from and where we are going? Centre for Nature and Forest Education in Jeziora Wysokie is already 19 years a leading educational facility of the Regional Directorate of State Forests in Zielona Góra. Its formation was associated with a reference to the Lubsko Forest District Forest Promotion Complex „Bory Lubuskie” in 1994. Educational Centre under the slogan „A lesson about the forest in the forest” was attractive form of teaching science subjects and attitudes of children and adolescents. As employees of the center from the beginning we have participated in the creation of educational infrastructure and program assumptions. We participated in many national and regional educational events, in preparing and conducting workshops for leaders of forest education and teacher-naturalists and the development of educational materials and publications issued by the State Forests. In this paper we present a historical outline of the Centre in Jeziora Wysokie, forms of education, milestones in the educational activities of the Centre and our plans for the future.

Keywords: forest education, a center of education, forest educators, State Forests

Początki

Powstanie Ośrodka Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich (OEPL) związane było z powołaniem w 1994 r. na terenie Nadleśnictwa Lubsko Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Bory Lubuskie”. W 1996 r. w ośrodku został zatrudniony specjalista Służby Leśnej ds. edukacji. Lata 1996-1997 upłynęły na zagospodarowywaniu otoczenia, wyposażaniu OEPL w ekspozyty i środki dydaktyczne, budowie ogrodu dendrologicznego oraz prowadzeniu zajęć edukacyjnych dla pierwszych grup szkolnych i osób odwiedzających ośrodek. Pierwszą grupę szkolną przyjęliśmy 15 maja 1997 r. Była to klasa 3A z Szkoły Podstawowej nr 5 w Lubsku. Dzisiaj dawni uczniowie z tej klasy mają po 28 lat i wkrótce to ich dzieci – mamy taką nadzieję – odwiedzą nasz ośrodek.

W 1997 r. powstał program edukacyjny dla OEPL w Jeziorach Wysokich, oddaliśmy do użytku ścieżkę dydaktyczną i opracowaliśmy przewodnik. Ośrodek został uroczystie otwarty 30 czerwca 1998 r., a media donosiły, że „drzwi do lasu zostały otwarte”. Wkrótce po otwarciu ośrodka prezentowaliśmy jego walory i możliwości edukacyjne dla dyrektorów szkół i nauczycieli-przyrodników z terenu Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Zielonej Górze.

O ośrodku

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich (fot. 1) funkcjonuje w strukturze Nadleśnictwa Lubsko – LKP Bory Lubuskie. To także doskonałe miejsce na szkolną wycieczkę dydaktyczną oraz atrakcyjny teren dla turystów i miłośników przyrody (fot. 2). W drewnianej leśniczówce z 1926 roku znajdują się sale wystawowe: hodowli lasu, ochrony lasu, ochrony przyrody, użytkowania lasu i kulturotwórczej roli lasu, w których przygotowaliśmy ekspozycję przedstawiającą przyrodę zielonogórskich lasów oraz zagadnienia związane z gospodarką leśną. Nie brakuje także ciekawostek przyrodniczych – obejrzeć tu można np. kolekcję szyszek drzew z różnych stron świata. W osobnym budynku znajduje się sala konferencyjna, która jest wyposażona w sprzęt multimedialny, biblioteczkę, leśną filмотekę i różnorodne środki dydaktyczne. Bezpośrednio przy ośrodku znajduje się leśna ścieżka dydaktyczna „Na Wąwozach”. Jest ona okazją do poruszenia tematyki przyrodniczej dotyczącej ekosystemu lasu i ekosystemu jeziora oraz zagadnień związanych z działaniami leśników zmierzającymi do zachowania i ochrony zasobów leśnych, w tym tematyki przeciwpożarowej.

Służy temu murowana wieża przeciwpożarowo-widokowa o wysokości 41 m, zbudowana w 1999 r. na wzór latarni morskiej. Została ona w mediach okrzyknięta „królową wież” i jest rozpoznawalnym w kraju symbolem LKP „Bory Lubuskie”. Na terenie ośrodka został zbudowany od podstaw ogród dendrologiczny (ok. 2 ha), którego głównym założeniem jest zgromadzenie jak największej liczby różnych gatunków sosen. W „Alei potomków najsłynniejszych dębów Polski i Europy” rosną potomkowie: najstarszego w Polsce – Chrobrego, najgrubszego w Polsce – Napoleona, najsłynniejszego w Polsce – Bartka, potomek rogalińskiego Lecha oraz odmiana *Mespilifolia Quercus robur* (o liściach lauowych) nazwanego dębem mužakowskim (Mrowińska i Mrowiński 2009)

Fot. 1. Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich (fot. P. Mrowiński)
Photo 1. Centre for Nature and Forest Education in Jeziora Wysokie

Fot. 2. Zajęcia na ścieżce dydaktycznej „Na Wąwozach” (fot. P. Mrowiński)
Photo 2. Classes on the nature trail „In the canyons”

Formy działalności ośrodka

Wśród różnorodnych form działalności edukacyjnej ośrodka do podstawowych należą cykliczne konkursy, z których najstarszy – plastyczny konkurs dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych pod hasłem „Wiosna bez płomieni” jest prowadzony od 1997 r. Już 13 edycji miał konkurs recytatorski „Las w prozie i poezji”, a konkurs dla uczniów klas szóstych ze szkół podstawowych „Poznajemy las” – 12 edycji. Przez 10 lat (od 1999 r. do 2008 r.) byliśmy także organizatorami konkursu dla uczniów ze szkół w Zielonej Górze pod hasłem „Uczymy się lasu”. Należy zaznaczyć, że w ośrodku odbywały się finały tych konkursów, a etap podstawowy w macierzystych szkołach. Dzięki temu ściśle współpracujemy ze szkołami regionu, mamy wpływ na materiał merytoryczny konkursów i co ważne – w konkursach bierze udział znaczna grupa uczniów. Do najmłodszych konkursów (6 edycji) należy polsko-niemiecki konkurs „Potyczki ekologiczne”, którego zamysł powstał w ramach projektu Szkoły Podstawowej nr 1 w Lubsku i Euroregionu „Sprewa – Nysa – Bóbr”.

Fot. 3. Teren OEPL w Jeziorach Wysokich (fot. Paweł Mrowiński)

Photo 3. Area of OEPL in Jeziora Wysokie

Lekcja w lesie o lesie

Przez prawie dwadzieścia lat działalności ośrodka braliśmy udział w wielu wydarzeniach i imprezach edukacyjnych na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i zagranicznym, których nie sposób wyliczyć. Jednak najważniejsza jest dla nas codzienna praca edukacyjna, czyli prowadzenie zajęć w ośrodku, głównie na ścieżce dydaktycznej „Na Wąwozach” (fot. 3), dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych pod hasłem „Lekcja w lesie o lesie”. Uważamy, że podstawowym miejscem edukacji leśnej powinien być „żywy” las. Zajęcia w salach wystawowych, izbach leśnych, lekcje w szkole, konkursy, wystawy itp. to ważne formy edukacji leśnej, ale powinny być dodatkiem do tych podstawowych zajęć – w lesie.

„Lekcja w lesie o lesie” okazała się atrakcyjną formą aktywizowania uczniów i nauczania zagadnień przyrodniczych. Integruje treści różnych nauk, pozwala na aktywność ruchową oraz doświadczanie przyrody wszystkimi zmysłami. Ponadto zadbane, estetyczny teren oraz walory przyrodnicze i krajobrazowe okolicy sprawiają, że otwiera się świat emocji. Dobry nauczyciel potrafi wykorzystać tę sytuację wychowawczą do realizacji zamierzonych celów edukacyjnych (Mrowińska 2001).

Warsztaty dla leśników-edukatorów

Jednym z najważniejszych kamieni milowych w naszej działalności edukacyjnej była organizacja Krajowych Warsztatów dla Liderów Edukacji Leśnej w Lasach Państwowych na terenie Nadleśnictwa Lubsko w dniach 3-5 maja 2001 r. pod hasłem „Projektowanie programów edukacji leśnej na poziomie nadleśnictwa”. Pomysł warsztatów powstał podczas jednej z rogowskich konferencji. Warsztaty zorganizowaliśmy we współpracy z Centrum Informacyjnym Lasów Państwowych oraz RDLP w Zielonej Górze. Wykład wprowadzający wygłosił wówczas profesor Andrzej Grzywacz. Zajęcia warsztatowe odbywały się w trzech zespołach i były moderowane przez dwie osoby: leśnika i doświadczonego metodyka z Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze (ODN). Edukatorzy pracowali nad następującymi tematami: 1) zasady budowy ścieżki dydaktycznej, 2) metody i formy edukacji leśnej, 3) środki dydaktyczne w edukacji leśnej. W 2011 r. w OEPL odbyły się kolejne krajowe warsztaty dla liderów edukacji.

Po wejściu w życie Zarządzenia nr 57 Dyrektora Generalnego LP z 2003 r. przygotowaliśmy i przeprowadziliśmy w 2004 r. cykl warsztatów dla leśniczych z terenu RDLP w Zielonej Górze na temat założeń i aktywizujących metod prowadzenia edukacji leśnej dla różnych grup wiekowych, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży szkolnej. W warsztatach pod hasłem „Czym bór darzy?”, przeprowadzonych w każdym zielonogórskim nadleśnictwie – wspólnie z metodykami z ODN – wzięło udział łącznie 401 leśników. Od tego czasu, co roku zielonogórcy edukatorzy spotykają się na szkoleniach i warsztatach, które często odbywały się w OEPL z naszym aktywnym udziałem.

Udział w pracach Zespołu zadaniowego ds. wspomagania merytorycznego działania w zakresie edukacji leśnej w LP

Znaczącym wydarzeniem w działalności ośrodka w latach 2002-2009 był udział jego kierownika Pawła Mrowińskiego w pracach Zespołu zadaniowego ds. wspomagania merytorycznego działania w zakresie edukacji leśnej w LP, powołanego przez dyrektora generalnego

LP w 2002 r. Z racji zadań wykonywanych w zespole, braliśmy udział w przygotowywaniu i prowadzeniu krajowych warsztatów dla liderów edukacji leśnej i opracowywaniu materiałów i publikacji edukacyjnych, m.in. jako współautorzy „Poradnika edukacji leśnej” (Antczak i in. 2003-2009) i „ABC edukacji leśnej” (Chrzanowski i in. 2007).

Spektakularne wydarzenia

Do spektakularnych wydarzeń edukacyjnych należy niewątpliwie zaliczyć prowadzenie konkursów dla uczestników festiwalu Woodstock w 2011 r. w Kostrzynie nad Odrą oraz współorganizację krajowego finału Olimpiady Wiedzy Ekologicznej w 2012 r. Niezwykłym przeżyciem była dla nas także wizyta księży kapelanów Lasów Państwowych w 2014 r. Podczas spotkania dyskutowano na temat możliwości współpracy w zakresie edukacji leśnej. Księżom kapelanom został przedstawiony „Zarys programu edukacji leśnej dla księży kapelanów Lasów Państwowych” – przygotowany specjalnie przez pracowników ośrodka.

Udział w konferencjach „Współczesne zagadnienia edukacji leśnej społeczeństwa”

Chcemy podkreślić inspirujący wpływ na naszą działalność corocznych konferencji „Współczesne zagadnienia edukacji leśnej społeczeństwa” w CEPL w Rogowie. Nie tylko w nich uczestniczyliśmy, ale także braliśmy aktywny udział. Iłona Mrowińska jest autorem kilku referatów prezentowanych podczas konferencji. W 2000 r. wystąpiła po raz pierwszy z referatem „Edukacja leśna dzieci i młodzieży szkolnej w Ośrodku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w LKP Bory Lubuskie”; w 2002 r. zaprezentowała temat „Edukacja przyrodniczo-leśna dorosłych”; w 2003 r. „Kulturotwórcza rola lasu”; w 2005 r. „Miejsce leśnego ośrodka edukacyjnego w ofercie turystycznej regionu LKP Bory Lubuskie”; w 2011 r. „Zmiany programowe w oświacie a edukacja leśna”.

Ośrodek w mediach społecznościowych

Od 2010 r. prowadzimy profil OEPL na FB. Dzięki temu mamy dodatkowy, bezpośredni kontakt z osobami poszukującymi informacji o ośrodku, a także nowoczesne medium do upowszechniania w społeczeństwie wiedzy o zrównoważonej gospodarce leśnej, działaniach leśników oraz wiedzy o walorach lasów regionu.

Współpraca z nauczycielami

Współpraca z nauczycielami-przyrodnikami jest dla nas priorytetem. Wielokrotnie organizowaliśmy warsztaty i konferencje, w których uczestniczyli nauczyciele z naszego regionu. Wspólnie z nimi braliśmy także udział w wielu konkursach i projektach. Przykładem może być krajowy projekt koordynowany przez Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej „Lasy dla zrównoważonego rozwoju”. W warsztatach i zajęciach terenowych wzięło wówczas udział 26 nauczycielek przyrody, biologii i geografii z okolicznych szkół, a efektem projektu był zestaw scenariuszy lekcji i zajęć terenowych dla różnych grup wiekowych, opracowany przez nauczycieli i leśników. Rozwijaliśmy również nowatorskie płaszczyzny współpracy leśników ze szkołami poprzez innowacje pedagogiczne, m.in.: „Nauczanie w gimnazjum tematyki przyrodni-

czej i ekologicznej opartej na edukacji leśnej”, której opis znajduje się w zeszycie 28. Poradnika Edukacji Leśnej (Mrowińska 2008) oraz projekty uczniowskie, m.in. w 2011 r. „Czy lasy są dla ludzi?” – interdyscyplinarny projekt zrealizowany w Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Brodach.

Sukcesy w działalności edukacyjnej

Do naszych sukcesów edukacyjnych można zaliczyć nadanie w 2008 r. przez Zarząd Krajowy Polskiego Klubu Ekologicznego dla ścieżki dydaktycznej „Na Wąwozach” certyfikatu pod nazwą „Profesjonalnie przygotowana ścieżka dydaktyczna”. Natomiast scenariusz zajęć „W poszukiwaniu zielonej przygody” zajął drugie miejsce w ogólnopolskim konkursie przygotowanym przez Polski Klub Ekologiczny pod patronatem Ministerstwa Edukacji Narodowej. Do naszych ostatnich sukcesów można zaliczyć zdobycie w 2014 r. pierwszego miejsca w konkursie dla pracowników Lasów Państwowych na grę dydaktyczną „Super surowiec” promującą drewno.

Dokąd zmierzamy?

W OEPL trwa remont, odświeżenie sal wystawowych, rozbudowa ogrodu dendrologicznego i alei dębów. Planujemy wspólnie z grupą nauczycieli-przyrodników nowy cykl warsztatów na temat wykorzystania w edukacji przyrodniczej dla dzieci gier i zabaw w lesie. Chcemy dzielić się naszą wiedzą i doświadczeniem. Aktywnie uczestniczymy w aktualnie prowadzonych przez Wydział Edukacji i Udostępniania Lasu DGLP działaniach, m.in. w kursie e-learningowym dla edukatorów leśnych pod hasłem „Zrównoważony rozwój w edukacji leśnej”.

Podsumowanie

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich jest już od 19 lat wiodącym obiektem edukacji RDLP w Zielonej Górze. Bogata infrastruktura, ciekawy program edukacyjny i dobrze przygotowana, doświadczona kadra ośrodka zapewniają atrakcyjne i skuteczne nauczanie zagadnień przyrodniczych oraz kształtowanie postaw dzieci i młodzieży w kontakcie z „żywą przyrodą”. Dzięki ściślejszej współpracy z nauczycielami-przyrodnikami ze szkół naszego regionu konsekwentnie realizujemy cele i treści edukacji leśnej.

W latach 1996-2015 uczestniczyliśmy w wielu regionalnych i krajowych wydarzeniach edukacyjnych, w przygotowywaniu i prowadzeniu warsztatów dla liderów edukacji leśnej oraz opracowywaniu materiałów edukacyjnych i publikacji wydawanych przez Lasy Państwowe. Planujemy dalszy rozwój Ośrodka, chcemy dzielić się naszą wiedzą i doświadczeniem z młodymi edukatorami leśnymi. Pamiętamy, skąd przyszliśmy, ale patrzymy w przyszłość.

Literatura

- Antczak A. (red). 2003-2009. Poradnik edukacji leśnej. CILP, Warszawa.
- Chrzanowski T. (red.). 2007. ABC edukacji leśnej. CILP, Warszawa.
- Mrowińska I. 2001. Edukacja leśna dzieci i młodzieży szkolnej w Ośrodku Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w LKP „Bory Lubuskie”. SiM CEPL, Rogów, 5 (2): -68-72.
- Mrowińska I. 2008. Edukacja leśna jako innowacja pedagogiczna. W: Antczak A. 2003-2009. Poradnik Edukacji Leśnej (28). CILP, Warszawa.
- Mrowińska I., Mrowiński P. 2009. Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich. Nadleśnictwo Lubsko, Lubsko.
- Zarządzenie Nr 57 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 9 maja 2003 roku w sprawie wytycznych prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa w Lasach Państwowych.

Ilona Mrowińska, Paweł Mrowiński

Nadleśnictwo Lubsko

Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Jeziorach Wysokich

ilona.mrowinska@zielonagora.lasy.gov.pl

pawel.mrowinski@zielonagora.lasy.gov.pl